

FÜGGELÉK

LEÁNYSZÍNŰ BÁLINT ÉS GYÖNGYSZÍNŰ ILONA

Magyar népmesék és más néprajzi
adatok alapján rekonstruálva.

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer valahol Napkelet Országában öreg király és ennek szép aranyhajú fia és leánya. Szépek, gyönyörűek voltak ezek mind a ketten s a fiút Leányszínű Bálintnak nevezték, mert hosszú aranyhaja s arca olyan volt, mint a legszebb leányé, a leányt pedig Gyöngyszínű Ilonának, mert arca olyan volt, mint a gyöngy és a gyöngyház.

Nagyon szerette egymást a két testvér, különösen Bálint a hugát. Mindig vele akart lenni s hogy ez mégsem volt mindig lehetséges, mert apjuk már öreg lévén, az ország dolgait Bálint intézte, kihirdette hát az egész országban, hogy aki festő Ilonáról a legszebb képet megfesti, — hogy ő azt, bárhol jár, mindig magánál viselhesse, — azt gazdagon megajándékozza. Jöttek is festőművészek, festettek is a királyleányról sok szép képet, de a királyfi egyikkel sem volt megelégedve s azt mondotta: egyik kép sem olyan szép, mint Ilona. Végre érkezett egyszer öreg festőművész és ez igazi gyöngyházkagylóba véste és festette meg Ilona képét, de úgy hogy szemeit igazi kék drágakövből, szemöldökét aranyból, száját korállból rakta be és így a kép igazán olyan lett, mint Ilona élő valóságában. No, örült most a királyfi, megajándékozta az öreg festőt királyi módra arannyal, ezüsttel, a képet pedig kebelébe tette s ezután magától soha el nem hagyta. Bárhol járt, mindig magánál hordozta s elő-elővette néha, csodálta, gyönyörködött benne, meg is csókolta.

Egyszer valahol a tenger partján járt a királyfi, magas sziklaparton s nézte a hullámzó tengert. Fújt a szél erősen, viharzott a

tenger, de a királyfinak itt is eszébe jutott kedves nővére, a gyönyörű képet elővette és szerelmesen nézegette. Épen amikor meg akarta csókolni, nagyot villámlott és a mennykő nagy csattanással közeli sziklába csapott. A királyfi összeresztette és a képet a lent tajtékzó hullámok közé ejtette, ahol az szempillantás alatt eltűnt a kék mélységben.

Nagy volt a királyfi bánata, mert senki sem tudott többet Ilonáról oly szép és hű képet készíteni; az öreg festő pedig eltűnt volt, talán már meg is halt azóta.

Küldötte a fiatal király az ország minden hajósát, halászákat, bűvárákat, a képet a tengerből halásznak ki, de hiába, sehogysem találták. Nem is találhatták, mert még aznap, hogy a vihar lecsöndesedett, arra jártak egy más király, a napnyugati király, halászhajói, a gyöngyházkagyló-képet hálójukkal véletlenül kifogták és csodálatosan szép valamiként, elvitték messzire, a Kék Tenger tulsó partjára, Napnyugat Országába, királyuknak ajándékkul. Ez pedig, ahogy a képet meglátta, a csodálattól szava is elállott. Nem is volt nyugta többé, sem nappal, sem éjjel, hanem kerestette az egész világon, akit a kép ábrázol. Kerestette, de hiába, senki az egész országban nem tudta megmondani, ki képe az és hol található az a leány. Az ifjú király pedig majd elepedett bánatában és szerelmében az ismeretlen szép leány után.

Történt azonban egyszer, hogy nagy ünnepség volt a király országában és nagy lakoma a királyi palotában. Meg voltak hívva mind a messzi országokból jött királyok és királyfiak, akik az ünnepségre megjelentek. A lakomán megmutatta a király vendégeinek is a gyönyörű gyöngyházképet és kérdezgette őket is, valamelyik nem tudná-e megmondani kicsoda s hol van ez a szép leány? Bálint is ott volt a vendégek között s ahogy a képet meglátta, nem tudott egy szót sem szólani, csak a két szeme könnybe lábadott. Észre vette ezt mindjárt a napnyugati király és megkérdezte, mi oka, hogy szeme könnybe lábadott? Talán bizony ismeri a leányt!? Bálint pedig felel: Hogyne ismerné, hisz az ő édes testvére az és a képet ő veszítette el, ő ejtette volt a tengerbe s kérte a napnyugati királyt, adná azt vissza neki. Azt mondotta ez: Szívesen visszaszadja, de csak úgy, ha elhozza neki Gyöngyszínű Ilonát magát, hogy feleségül vehesse. Örült is Leányszínű Bálint, hogy Napnyugat királya venné

feleségül a nővérét, meg búsult is, hogy így ezentúl majd kevesebbet fogja láthatni, de azért a királynak megígérte, hogy ha Ilona is akarja, úgy elhozza őt Napnyugat Országába, a királynak feleségül. Megegyeztek hát, hogy a napnyugati király visszaadja Bálintnak Ilona képét, de megfestteti a saját képét is, hogy ezt Bálint szintén haza vigye s Ilonának megmutassa s ha megtetszik neki Napnyugat királya, elhozza őt neki feleségül.

No, megfesttette a király legügyesebb művészeivel a képet. Szép volt pedig Napnyugat királya is, akár csak Leányszínű Bálint; épen olyan gyönyörűséges nagy aranyhaja is volt. Elkészült a kép, szín-aranyfémből való fényes tükörré róva és festve, hogy olyan volt az, mint maga az Áldott Nap s elvitte azt magával Leányszínű Bálint Napkelet Országába s vele utazott még a napnyugati király leánykérő követsége is, sok szép, Ilonának szóló ajándékkal.

Haza érve, boldogan mutatta meg Bálint Ilonának a megkerült gyöngyházkagyló-képet és elmondotta, miképp kapta vissza; úgy hogy őt magát, Ilonát, kellett érte Napnyugat királyának feleségül ígérnie. Megijedett erre Gyöngyszínű Ilona s azt mondotta: Jaj, hogyan mehessen ő ismeretlen emberhez feleségül, meg miképp hagy-hassa el amazért őt, kedves fivérét, mikor hiszen még azt sem tudja, milyen az a napnyugati király: szép-e, rút-e?

Elővette erre Bálint a király aranytükör-képét és megmutatta Ilonának. Megnézte Ilona s aztán csak a nyakába borult kedves fivérének és azt mondotta:

— Oh, hiszen ez a te képed, édes testvérem! Hiszen épen olyan gyönyörűségesen szép az arca, mint a tiéd! Oh, elhagylak, elhagylak érette téged, édes bátyám. Oh, elmegyek, elmegyek hozzá feleségül, mert tudom, hogy boldog leszek és holtomig szeretendem őt...

És egymás nyakába borulva, sírtak is, örültek is mind a ketten.

Még aznap aranypecsétes levelet küldtek Napnyugat királyának, jöjjön elébük a Kék Tenger partjára, mert jönnek aranyos gályán Gyöngyszínű Ilonával.

Ilona pedig magával vitte öreg dajkáját is, akit nagyon szeretett, meg ennek feketeképű leányát, aki meg az ő szolgálója volt. Ezek pedig, jaj, mit főztek ki maguk között? Azt, hogy Ilonát a Kék Tengerbe vetik s hogy a feketeképű leány ül a helyére. Úgy is tettek.

Ment, utazott a hajó s amikor sötét éjszaka volt egyszer, az alvó Gyöngyszínű Ilonát csendesen megfogták és nagyhirtelen a tengerbe vetették. Senki eleven lélek nem látta meg; a feketeképű leány pedig odafeküdt Ilona aranyos nyoszolyájára.

Volt aztán nagy szörnyülködés, amikor a szép aranyveretes gálya kikötött Napnyugat Országában és a feketeképű leány szállott ki belőle. Leányszínű Bálint is majd halálra rémült, a napnyugati király pedig nagy haragra gerjedve, kiáltotta:

— Kit hoztatok nekem!? Ez nem Gyöngyszínű Ilona! Megállj, Leányszínű Bálint, megcsaltál engem! Odaadtam neked Ilona képét, de te nem őt hoztad el, hanem csúfot üzől velem!

De megesküdt Bálint az Áldott Nap színe előtt és a napnyugati király egész fényes leánykérő követsége is, hogy ők bizony Gyöngyszínű Ilonát hozták, aki az aranytükör-képet meglátván, szíves-örömet jött velük és nem tudják, mi történhetett vele, hogy ilyené változott. Előállott pedig a vén boszorkány is, esküdözött az is, égre-földre, járt a szája, mint a kereplő:

— Eleget mondtam neki, ne nézne mindig ki az ablakon, ne süttesse magát az Áldott Nappal, merthogy leég, megfeketedik az arca. Nem hallgatott reám és íme, mi lett a szófogatatlanság következménye. No, de azért ne búsuljanak, csak ne engedjék sokat a napra, majd megfehéredik ismét és épen olyan szép lesz, mint azelőtt.

Beszélt, beszélt a vén gonosz, addig amíg mindenki el is hitte, hogy igaz, amit beszél... Végre hát haza vitte a leányt a napnyugati király és elvette feleségül. Várta, várta aztán, hogy megfehéredjen, megszépüljön neje. Egy kicsit talán meg is szépült, meg is fehéredett a királynői életben, de csak nem lett olyan, amilyen Gyöngyszínű Ilona volt...

És hát mi történt vajon Gyöngyszínű Ilonával? Bizony az történt vele, hogy a Kék Tengerbe esett, de ottan csodaszép, ezüstös, gyöngyszínű halacska lett belőle. Hogy-hogy nem, egyszer arra jártak a napnyugati király halásza; azok hálójába keveredett, kifogták és ezek amikor meglátták, micsoda gyönyörű szép halat fogtak, elvitték élve, királyuknak ajándékba.

Tetszett a hal a királynak nagyon, egész zsacskó aranyat adott érte a halászoknak, aztán a halat üvegmedencébe tétette, úgy nézegette s valahogy annyira megszerette, hogy naphosszat elüldö-

gált az üvegmedence mellett és néha alig tudott a szép halacska mellől elmenni. Pedig nem tudta, hogy Gyöngyszínű Ilona az! Nem tudta a király, de megsejtette az a vén szipirtyó! Azt mondotta hát a leányának:

— Tedd magad betegnek; mondjad: meghalsz, ha az ezüstsínű, gyöngyszínű halacska meg nem eheted.

Fájt a szíve a királynak a szép halacskaért, de feleségét halni nem hagyhatta. A könny is kiszökött a király szeméből, de a halacska a medencéből kifogatta s megparancsolta, a királynénak készítsék meg, mert csak attól gyógyulhat meg.

A vén boszorkány maga ölte meg, maga tisztította a halacska és vigyázott nagyon, hogy egy kis porcikája se maradjon meg, még minden pikkelyét is tűzben égette el, nehogy föltámadhasson Gyöngyszínű Ilona. De akárhogyan vigyázott, a vízben, amelyben mosta, egy kis pikkely mégis megmaradt és azt a vízzel együtt a szolgáló kiöntötte a király kertjébe. Másnap csodaszép ezüstös nyírfa állott azon a helyen. Meglátta a király és nagyon megörült neki. Csodálta ezüstösen fehér kérgét, amely a napfényben néha úgy fénylett mint a gyöngyház. Annyira megkedvelte a szép fát, hogy olykor egész nap elüldögélt alatta, még az ételét is odavitette ki, oda terítettett magának a fa árnyékába. Naphosszat elhallgatta az ezüstnyírfa rezgő levelei susogását és néha elálmodozva, úgy tetszett neki, mintha a fa szerelmesen suttogott volna valamit...

Pedig nem tudta a király, hogy Gyöngyszínű Ilona az a nyírfa. De megsejtette ismét a banya. A leányának azt mondotta:

— Tedd magad betegnek, mondjad, meg kell halnod, ha ételed nem ama nyírfa tüzénél sütik-főzik.

Jaj, hogy fájt a szíve a királynak, mikor a szép ezüstsínű, gyöngyszínű nyírfát kivágatta! A vén boszorkány pedig összeszedte minden levelét, forgácsát, még a tövét, gyökerét is a földből kiszedette, hogy a konyhán minden részét elégethesse. El is tüzeltek és a hamvát a boszorkány maga szórta ki a szélbe, hogy az vigye szét és föl ne támadhasson Gyöngyszínű Ilona.

Mégis hiába volt minden gonosz okoskodása, mert a szél a hamú egy-egy szemecskéjét a király kertjében el-elejtegette s abból másnapra mindenfelé gyönyörű szép gyöngyvirág nőtt s olyan volt ezek minden egyes virággyöngye, mint a valóságos igazgyöngy.

Hogy megörült a király, amikor kertjében a sok szép gyöngyvirágot meglátta! A legszebb, rezgő, gyöngyszínű virágszálat mindjárt le is szakította, a szobájába fölvitte, szép aranycsuporban vízbe tette és úgy nézegette nagy gyönyörűséggel. És valahogy eközben mindig a gyöngyházképen látott Gyöngyszínű Ilonára kellett gondolnia.

Nem tudta a király, hogy Gyöngyszínű Ilona az a szép virágszál, de tudta a vén boszorkány és hogy nem tudott mást mit tenni: álomport szórt a király esti ételébe, hogy amíg az majd aluszik, ellopja s elégeti a gyönyörű gyöngyvirágszálat.

Ámde a király estére bezárkózott szobájába a gyöngyvirággal, mert gyanakodni kezdett már a vénasszonyra meg a feleségére...

Mikor pedig a király már elaludott volt, az a gyöngyvirágszál elkezdett csodálatosan fényleni, világítani, akár az ezüstös, gyöngyszínű Hold, hogy tőle betellett a szoba ezüstös világossággal. De még nagyobb csoda történt éjfél tájban: Egyszer csak megrezdült az a gyöngyszínű gyöngyvirágszál és szépséges, aranyhajú leány jött ki belőle, aki nem volt mást, mint Gyöngyszínű Ilona maga. Oda ment a király ágyához, kezdte őt költögetni, de ez csak nem ébredett föl. Hiába szólongatta őt Ilona:

— Ébredj, ébredj, édes királyom, én vagyok itt, Gyöngyszínű Ilona, a te igazi menyasszonyod.

Hiába csókolgatta az arcát, hiába rázogatta a vállát, hiába sírt, a király nem ébredett föl. És ahogy Ilona sírt, könnyei gyöngyszemekké változtak és a király ágyába hullottak. Aztán Ilona fájdalmas sóhajtással visszament a gyöngyvirágba. Amikor pedig a király reggelre mégis fölébredett, csodálkozva látta ágyában a gyöngyszemeket. Eszébe jutott, hogy Leányszínű Bálinttól hallotta volt, hogy ha huga sír, könnyei igazgyöngyökké változnak... és ő meg, íme, Gyöngyszínű Ilonáról álmodott az éjszaka... Olyan volt igazán, amilyennek a gyöngyházképen látta s odajött ágyához, költögette, de ő nem tudott fölébredni...

Odaült nagy szívfájdalommal ismét a gyöngyvirág mellé, nézegette, meg is csókolta, mert sejteni kezdette már, hogy az lehet Gyöngyszínű Ilona... Egész nap nem bírt elmozdulni mellőle.

A vén boszorkány meg a leánya féltek, reszkettek egész nap. Nem volt nyugtuk, mert gyanították, hogy baj lesz még ebből... Még

nagyobb adag álomport tettek hát a király esti ételébe. Meg is vacsorázott a király, aztán ismét szobájába zárkózott, le is dült, de csak úgy félig, az ágyára, hogy nagyon el ne aludjon, de hiába, mert a portól az álom mégjobban elnyomta, mint azelőtt. Pedig éjszaka megint elkezdett a gyöngyvirágszál fényleni, világítani, aztán megrezdült és kijött belőle Gyöngyszínű Ilona, odament a királyhoz, megölelte, megcsókolta, szólongatta, sírt keservesen, de mindhiába, nem ébredett az föl, aludott még mélyebben mint azelőtt való éjszakán. Azt mondotta neki Ilona:

— Oh, édes, aranyhajú, szépséges vőlegényem, szerelmes királyom, Áldott Napom, jaj, miért nem tudsz fölébredni? Biztosan álomport hintettek ételedbe ama gonoszok, hogy enyém ne lehessél. Pedig még csak egyszer jöhetek el téged költögetni, aztán elhervad a gyöngyvirág és nekem meg kell halnom újból; sohasem lehetünk egymáséi...

Sírt Ilona keservesen, hullottak a könnyei s a király reggelre ismét ott találta ágyában a gyöngyszemeket. De tudta, érezte már most egészen világosan, hogy Gyöngyszínű Ilona van a szép gyöngyvirágszálaban és álmában valahogy mégis meghallotta, megértette Ilona szavait, ha nem bírt is fölébredni.

Hozták volna estére megint a király vacsoráját, de ő elkergette a szolgákat, szobájába sem engedte őket, hanem bezárkózott ismét és úgy feküdt le, étlen-szomjan és tudta, hogy most nem fog mélyen aludni s fölébred bizonyosan, ha igazán ismét eljön Gyöngyszínű Ilona. Elszenderedett, de éjfélkor, amikor Ilona kijött a gyöngyvirágból és kezdte szólongatni, csókolgatni, bizony fölébredett mostan és egymás nyakába borulva, ölelték, csókolták egymást kimondhatatlan nagy boldogságukban. Nem is állott többé igaz boldogságuk útjában semmi, mert reggelre a vénasszony és feketeképű leánya nem voltak sehol a palotában... Tudták már úgys, hogy idejük lejárt és elbujdostak hát a szégyen és büntetés elől még a király országából is.

MAGYARÁZATOK

a Leányszínű Bálint és Gyöngyszínű Ilona című meséhez

«Bálint» itt az ősmagyar mythologia Napistene, de a fényt, világot adó megnyilvánulásában (Apollon), míg «Ilona» a nőiség és anyag istensége, aki Föld-, Víz- és Holdistennőként is megnyilvánul. A «napkeleti király» és a «napnyugati király» egy és ugyanazon személy, de mint a fölkelő és lemenő Nap megszemélyesítése.

Népünk leánykerési és lakodalmi szokásai között ma is előfordul némely vidéken, hogy a vőlegény «leánykérő követsége» a vőlegényt «király»-nak, «menyegzői király»-nak avagy «napkeleti» vagy «napnyugati király»-nak, vagypedig «aranyvári» avagy mókásan «deszkavári» királynak nevezi és ugyanígy a leány apját is, akinél megjelenik: «napnyugati» vagy «napkeleti» (vagy más) «király»-nak; ma már, természetesen az értelem feledésbe menése után. Mi több, előfordul némely vidéken még az is, hogy a leányért jövő vőlegénynek, szintén mókásan, először valamilyen más leányt vezetnek elő, lehetőleg kevésbé szépet, sőt szokás volt az illető leány arcát, hogy fölismerhető se legyen, be is kormozni, míg az igazi menyasszonyt csak huzavona után és a vőlegény és társai nagy tiltakozása után, vezetik végre elő. Előfordul még az is, hogy a családapa elholt, nagyon öreg avagy beteg volta miatt, a leány idősebb fivére a családfő, amikor is a leánykérő követség kérelmével őhozza fordul. Mindebből pedig azt látjuk, hogy nálunk e mesénk is, mint annyi más, még ma, 800—900 éves kereszténység után is, *élő népszokással van szoros kapcsolatban*, ami kétségtelen bizonyítéka annak, hogy ősidőkben a mese, illetve mythosz, nálunk kellett keletkezzen, és változatai csak utóbb kerültek el más népekhez is, de már értelmevesztetten. Megjegyezhető még, hogy ezen «Leányszínű Bálint és Gyöngyszínű Ilona» mesénk Benedek Elek által közölt változatában az Ilonát megkérő «napnyugati király» helyett már «anglius király» áll, ami nem egyéb újabbkori, tudákos okoskodásnál, ami a mesében napnyugati és halászokkal rendelkező királyból «anglius» királyt csinált, lévén az angol a Nyugat hatalmas hajós népe. Azzal pedig, hogy népmesénkben mindkét király szép és fiatal,

vagyis hogy a napnyugati király nem öreg, hanem szintén fiatalként tüntetve föl, egyezik a görög mythológiában az, hogy Orpheosz, azaz a lemenő, az Alvilágba járó Nap is fiatalként tüntetve föl. Vagyis: őseink még szabad regealkotása korában képeztetett olyan rege is, amelyben a Nap lement nem ennek öregsége és halálaként volt fölfogva, hanem csak az Alvilágba vagy a tenger fenekére való ideiglenes alászállásként, például kedvese keresésére vagy alvilági sárkány avagy vízi szörnyetegektől való megszabadítása és visszahozása céljából.

De a «feketéképű leány» is azonos Gyöngyszínű Ilonával, vagyis a Nőiségistennővel, de itt a nő rossz tulajdonságait jelképezi, vagyis «a visszáját», mert ugyanis amikor a Nap, ez esetben a Hold, nem volt látható, akkor az oltáron az Aranytükör, illetve a gyöngyházkagyló-kép megfordított. A tükör visszája pedig nem volt fényes, úgyszintén a gyöngyházkagyló külső oldala is sötét színű, feketés, nem gyöngyházfényű. E szokás emlékezete a kereszténységben abban maradt fenn, hogy a templomban Jézus halála napján a feszületet fekete szövettel takarják be, de amelyet feltámadáskor levesznek. Mivel pedig népünk a fényt veszített tükörrre ma is azt mondja, hogy «megvakult», ez meg azzal van összefüggésben, hogy a mesehős vagy mesehősnő népmesénkben megvakíttatik, eredetileg: a Napisten, illetve a Holdistennő, amikor a Nap, illetve a Hold nincsen az Égen.

A gyöngykönnyeknek pedig, amelyeket Ilona sír, értelme az, hogy a gyöngyöt valóban a gyöngyházkagyló termi. A gyöngyökké változó könnyek indítéka népmesénkben, regénkben, de egyébként másutt is, az egész világon elterjedve, tehát föltétlen ősrégi, csak hogy ennek értelmét, eredetét senki sem tudja, aminthogy azt csakis úgy vagyunk képesek megfejtetni, ha most már tudjuk, hogy Gyöngyszínű Ilona vagy Tündér Ilona hold- és vízistennői megnyilvánulása bálványképét őseink gyöngyházkagylóarcával is szokták volt képezni. A gyöngyházkagylóarc könnyeinek gyöngyszemekkénti fölfogása ugyanis egészen magától értetődő, természetes költői gondolat, ha tudjuk, hogy a gyöngyöt a gyöngyházkagyló termi. A gyöngyházkép és az aranytükörkép hátsó oldalára természetesen akkor sem voltak szemek ábrázolva, mikor ilyeneket, e bálványképek haladó ember-szerűsítésével, elülső oldalára már odaábrázoltak, úgyhogy a mesehős

megvakulása és szemevilága visszanyerése indítéka azzal is összefüggésbe hozatott, hogy ezen bálványképeket megfordították, de hogy amikor a Nap, illetve a Hold, ismét az Égen volt, helyre fordítottak, bár összefüggésben lehetett ez még azzal is, hogy az ékkövekből képezett szemek kiszedhetők és berakhatók voltak, ami viszont azon gyakori indítékot is eszünkbe kell juttassa, amely szerint valamely bálványistenség ékkövekből képezett szemét valaki kilopja. Úgyszintén összefüggést sejtethetünk ezekkel, a népünknel szokásos ezen mondásokban: «Vigyázz, mert az ottan olyan tolvaj, hogy még a szemed is kilopja!» avagy: «Az embernek még a szemét is kilopná!»

Őseinknél a *hal* a csönd és az örök *hallgatás* jelképe volt, mivel a halnak tüdeje nem lévén, hangja sincsen és örökké hallgat, de jelképe volt náluk a *hal* a *halálnak* is, mert a halál az örök csönddel, örök hallgatással is azonos. Hogypedig e jelképezés valóban magyar őseinktől származott, ennek ismét a magyar nyelv maga a teljes bizonyítéka, mert *csak a magyarban* azonosak egymással a *hal*, *hallgat* és *halál* szavak. Ma is magyar közmondás: «Hallgat mint a hal.» Mivel a hal valóban mindig hallgat, nem szól, nem kiabál, mint más állat, ha bármi történik is vele. Mi több: *hal*, *halni* igénknek a régi magyarban és erdélyi tájszólásokban ma is, még *süllyed*, *elsüllyed* értelme is van. Például Erdélyben magam is hallottam: «Lábam a hóba halt» = lábam a hóba süllyedett. Ami azt jelenti, hogy őseink gondolkodásában a meghalás és mélységbe süllyedés egymással, ha csak költőileg is, de azonosuló fogalmak voltak, úgyhogy eszerint *halál* szavunknak *mélység* értelme is kellett legyen. És valóban: *al*, *alsó* és *hal* szavaink egymástól csak abban különböznek, hogy utóbbit hehezettel ejtjük, előbbi meg nem. Úgyhogy *Alvilág* szavunkat akár *Halvilág*-nak is vehetjük, avagy Halak Országának, sőt Halál Országának is. Meglepően igazolja pedig a halál és mélység fogalmak azonosulását a már említett oromo nyelv *hallaia*, *halleia* szava, amelynek jelentése: *tenger* és *mélység*. (Az oromo vagy galla nevű nép Kelet-belső-Afrikában él, ahová saját hagyományai szerint a Vörös-tengeren át Dél-Arábiából költözött be. Ma fajilag meglehetősen el van szerezcsenedve, nyelve azonban ragozó és úgy nyelv szerkezetiileg mint szótárilag is, a töröknél közelebb áll: a magyarhoz. Lásd: Ettore Viterbo: Grammatica e dizionario della lingua oromica o galla. Manuali Hoepli. Milano. Ez oromo—olasz szótár

a *hallaia* szót *mare*, *abisso* = tenger, mélység szavakkal fordítja.) Egyébként a görögben is *halsz* = tenger.

Ilona átalakulásai itt az anyag folytonos átalakulásait jelképezik. Az anyag is örök, mint az erőny, vagyis soha el nem veszhet, csak átalakul, amit őseink egy ősrégi, igen magas szellemi műveltségünk idején, amikor ezen mythoszokat is költözték volt, mind már igen jól tudtak. Őseink gondolkodása szerint azonban minden, ami örökkévaló, egyúttal isteni is. Egy meghaló lény anyaga tehát nem vesz el, ha föl is oszlik, hanem csak átalakul. Itt, a tengerbe esett, vagyis a tengerbe *halt* (a tengerbe süllyedett, a mélységbe, azaz a *halálba* süllyedett) leányt, aki tehát meg-*halt*, ott a *halak* eszik meg, vagyis a testét képezett anyag a halakba megy át, ő tehát *hallá* változik.

Megtudván mi minde dolgokat, mindinkább be kell látnunk, ősi hitregéink, ma népmeséink, mennyire nem voltak «naivak», ahogy eddig véltük, illetve hogy költői és jelképes fátyoluk alatt mély tudomány és természetismeret rejtett. Észre vehetjük tehát, hogy inkább mi voltunk «naivak», azaz együgyűek, mert mindezt nem tudtuk! Mert a rosszindulatúan kitalált «ázsiai nomádságunk» tana által félre voltunk vezetve.

Az anyag minden átalakulásában, költőileg szólva, mindenkor az erőny szerelme marad, ugyanúgy tehát mint Gyöngyszínű Ilona a napnyugati királyé.

Az illat, vagyis az illatos virág őseinknél a lélek, a szellem jelképe volt. A kellemes illat a jókat, a kellemetlen a gonosz szellemeket jelentette. Az oly kellemes illatú gyöngyvirágból kiszálló leány tehát annak lelkét is jelenthette. Ma is élő, babonás hit, hogy a tömjén kellemes illata «elűzi az ördögöt». Mivel szaglásunk nem képes egyszerre két szagot érezni, ennél fogva erősebb tömjénillat valamely kellemetlen, de gyöngébb szagot számunkra eltüntetheti. Él pedig azon babonás hit is, hogy ahol az ördög megjelenik, ott bűdösség, erős kénköszag érzik. Mindezek is tehát őseink tudásának költői alakba öltöztetett, de ma szálnalmas babonává hanyatlott maradványai.

*

Gyöngyszínű Ilona gyöngyházarca a legközvetlenebbül emlékeztet minket az úgynevezett «keletbalti» faj arcszínére, amely fajnak tudvalevőleg nincsen meg más fajok orcapirossága. E fajnak úgy arca mint testbőre egyenletesen fehér, néha a szürkés felé is hajló, a nők-

nél fehérebb, férfiaknál inkább sárgásba menő. De különösen a fiatalabbaknál, különösen nőknél, az igen finom és áttetsző bőrön a hajszálvékony (capillaris) erek piros és kékese színe haloványan, elmosódottan átlátszik, ami a bőr felületének valóban a gyöngyházhoz hasonló színt ad és ami annak igazán végtelenül gyöngéd, szinte elbűvölő jelleget is kölcsönöz. Ezenkívül e teljesen gömbölyű koponyájú faj arca is valóban kerek avagy csak igen keveset ovális és határozottan mongolos jellegű, habár a szemnek mongol redője nincsen. Vagyis az arc e tekintetben is hasonlít a kerek tengeri gyöngyházkagylóhoz, a Holdhoz avagy a Naphoz, valamint a kerek naptükörhöz. Vagyis a nők fehér arca a gyöngyházkagylóval és az Ezüsttükörrel, a férfiak sárgába hajló színe pedig az Aranytükörrel volt összehasonlítható. Mongolszerű arca ellenére is azonban e faj teljesen szőke, sőt a világ legszőkébb faja; sokkal szőkébb az úgynevezett «északi fajnál», amely az árja népek őseleme (hosszúkoponyájú, tehát alacsonyabbrendű), amelynek hajszíne tulajdonképpen sohasem szőke, hanem vörös, sőt gyakran barna is. (Lásd: Prof. Egon Eickstedt: *Rassenkunde und Rassengeschichte*. Stuttgart, 1934.) Ezen «keletbalti»-nak elnevezett faj a mongol faj számos jellegével bír ugyan, de teljesen szőke és fehérbőrű, amiben a feketehajú és sötétbőrű mongol fajtól erősen különbözik. Továbbá, mivel a színeződés (pigmentatio) minden fajnál későbbi fejlemény, ennél fogva csakis a keletbalti faj lehet a mongol faj őse, de nem a mongol faj a keletbalti őse. Egyébként Eickstedt, az embertantudósok egyik legnagyobbika, is azt állítja, hogy a keletbalti faj, amelyet ő «keleteurópai»-nak is nevez: az emberiség ősfaja. E faj szemei is kékék vagy szürke színűek. Szemnyílása bár igen hosszúka és keskeny, de mongolredője nincsen, habár a szemnyílás néha kissé mongolosan ferde is. A szemrés keskeny volta az arcnak álmódzó kifejezést is ad. A két szem közötti távolság nagy vagyis e távolság ugyanannyi, mint amilyen hosszú a szemrés, néha még több is, vagyis a szemek egymástól távol állanak, épen ellenkezőleg mint az «északi faj»-nál, amelynek szemrései majdnem kerekék és a két szem közötti távolság kisebb, mint a szem hossza, vagyis a szemek egymáshoz igen közel vannak. Ezenkívül a keletbalti fajnál előfordul, hogy a szemek belső sarka kissé lejjebb van a külsőnél, vagyis hogy a szemek kissé mongolosan ferdék. Ezzel ellenkezően az északi fajnál meg az fordul elő, hogy a szemek belső sarka van a külsőnél

kissé magasabban, vagyis hogy a szemek a mongolosnál épen ellenkezően ferdék. A keletbalti faj szemei, miként a mongol faj szemei, a homlokkal majdnem egy szintben vannak, vagyis a szemüregben nem ülnek mélyen, a szemöldök pedig ívelt, de igen vékony és színtelen volta miatt alig látható, a szemek fölött pedig magasan van, mindami az arcnak világos, nyílt, barátságos kifejezést ad és ebben is ellentétet képezi az északi fajnak, amelynek szemei a szemüregben mélyen ülnek, a kiálló szemöldökcsont által beárnyékolva, míg a szemöldök, amely igen fejlett, közvetlen a szem fölött van, ami mind együttevée a tekintetet szúróssá, sötétté és kegyetlen kifejezésűvé teszi. A keletbalti faj szakála, bajusza csak 20 éves korban avagy még későbbben serked és akkor is kevés, sőt a szakál csak az arc szélére szorítkozik, vagyis olyan, mint a «Kossuth szakál». A testszőrösség is majdnem semmi vagyis alig van meg a hónalatt és a fan is igen kevés, viszont a hajzat rendkívül dús és hosszú, úgy a nőnél mint a férfinál, gyöngén hullámos, igen vékonyszálú, lágy és fényes, színe pedig sohasem a vörös felé hajló szőkeségű, hanem ellenkezőleg, majdnem fehér vagypedig szinte szürke színű, a mongol fajok hajzatával pedig nem csak annyiban képez ellentétet, hogy ezek hajszíne teljesen fekete, hanem abban is, hogy ezek hajszálai egyenesek, vastagok és kemények.

Eickstedt állítása szerint e faj nemcsak ősrégi, de az összes emberfajnak őseleme is, amelyből nemcsak az összes mai emberfajok, de a kihalt neandertaloid fajok is mind származtak.

E faj azért mert a legkevésbé specializálódott, ennél fogva még bármely éghajlathoz és bárminő életviszonyokhoz alkalmazkodni képes, mert rendkívül kitartó és munkaképes, betegségekre más fajoknál kevésbé hajlamos és a legmostohább életviszonyok között is — amilyenek között más fajú elveszne — megél és szaporodik, valamint azért is, mert a szellemi képességekben felsőbbrendű: más fajok rovására, különösen pedig az északiéra, folyton terjed és szaporodik. A magyar nép nagy többségét (60—70 %) e faj képezi, vagyis a magyarságban meglévő más fajok ennek kevesebb mint a felét teszik csak, és ez volt a magyarság őseleme is. Ugyanez áll európai finnugor rokonnépeinkre nézve is, sőt az észtek, cseremiszek és votyákok szinte kizárólag e fajból állanak. E fajt «keletbalti»-nak, «keleteurópai»-nak azért nevezték el, mert régebben azt hitték, hogy keleteurópai eredetű, holott eredetihelye Közép-Európa, vagyis a Kárpát-

Medence vagy Magyar-Medence. Mivel tehát eredethelye Magyarország és mivel a magyarság nagyobb részét és őselemét képezi, ennél fogva joggal nevezhetjük magyar fajnak, eltekintve attól, hogy ma hol és milyen nyelven beszél. Megjegyzendő még, hogy Eickstedt is kimondja, miszerint habár ma túlnyomóan árja nyelveken beszél, de: «eredeti nyelve semmiesetre sem volt árja.»

Ez volt tehát azon faj, amely sok-sok ezredévvél ezelőtt az emberiség műveltsége alapjait megvetette, azon ősrégi időkben, amikor az Északi Sark még Magyarország területén volt, de amikor itt még melegebb volt az éghajlat, vagyis «örök tavasz» volt, a regékbeli «Aranykorban», a «Földi Paradicsomban», a Boldogok Szigetén, vagyis a «Magyarok Szigetén»: a Csallóközben, Tündér Ilona és Magyar Napisten, vagyis a Boldog Istenpár, tündéri Aranykertjében, amikor az Alföld helyén még tenger volt, amikor Európa és Afrika egymással még összefüggöttek, de amikor a mai Szahara is még valószínűleg tenger volt. Ez ősfaj, egykori nagy műveltsége idején, számos törzse vándorolt szét a világba, a legmesszebb tájakra is, mindenütt gyarmatokat alapítva s műveltséget terjesztve, de utóbb más népek közé elvegyülve; műveltsége és nyelve nyomai azonban ma is sokfelé fölismerhetők. Sőt Eickstedt még azt is állítja, hogy faji nyomait is még az oceáni népek között is észre vehetjük, hogy ahol ilyen népek között szőkeség maradványait vesszük észre, ez nem származik az északi fajtól, mint némelyek vélték, hanem a keletbaltitól.

Magyar népünk 98 százaléka gömbönyűfejű, ellentétben a hosszúfejű északi, földközi és sémita fajokkal. Miután pedig tény, hogy a gömb a legkisebb fölület és térfogat mellett a legtöbbet tartalmazhat, eszerint kétségtelen, hogy a gömbalakú koponya fejlettebb, tökéletesebb a hosszúkásnál. A legalacsonyabbrendű emberfajok, mint a busmanok, az ausztrál-bennszülöttek, a pápuák, valamint a barlanglakó neandertaloid fajok és így a majmok és az állatok is, mind hosszúkás koponyájúak. Mégis, mivel az ősrja északi faj is hosszúkoponyájú, némelyek még ma is ezt és a hosszúkoponyát tartják felsőbbrendűnek! Ezért is nevezték ezt el dolichocephal-nak (hosszúkoponya), míg a gömbönyűt lealacsonyítólag brachicephal-nak, ami rövidkoponya jelentésű szó. Amely helytelen elnevezés helyett azonban, legalább mi, magyarok, a gömbölyűkoponya elnevezést használhatjuk, ami tehát a hosszúval szemben, helyesen, felsőbbrendűséget fejez ki.

BELRAGGIO ÉS BIANCHINA

1945-ben, Olaszországban, Terranerán, az Abruzzo hegység egy kis falvában, Tomasi Emmától, aki a falvacska temploma közelében lakott, kölcsönkaptam egy rossz állapotban levő meséskönyvet, amelynek külső címlapján «*Racconti delle fate*» (Tündérmesék) állott. A könyv belső címlapja hiányzott és így kiadási helyét és évét nem lehetett megállapítani. A könyvben levő képek stílusa legalább is az 1820—1850-es évekből való volt, de a könyv újabb kiadásbeli kellett legyen, mert a külső címlapján levő kép stílusa meg az 1900. év körüli időből való volt. E könyv tartalmazta többek között a fönti cím alatti mesét is, amelyet itt pontos magyar fordításban adok:

Egy asszonynak két gyermeke volt. A fiú neve Belraggio (Belradzso), a leányé Bianchina (Biankina) volt.

Azelőtt igen gazdagok voltak, de balsors folytán szegénységre jutottak, amiértis elhatározták, hogy Belraggio elmegy szolgálatot keresni. Egy hercegnél kapott is szolgálatot. Némi idő múlva a herceg, mivel nagyon meg volt vele elégedve, képcsarnokába küldte, hogy a képeket tisztogassa. A képek között volt egy női arckép, amelyet Belraggio nem győzött eleget csodálni. Egyik nap a herceg megkérdezte, miért időzik annyit a kép előtt? Belraggio azt felelte, hogy a kép nagyon hasonlít távollevő nővérére, akit szeretne viszontlátni. A herceg azonban azt mondotta, nem hiheti ezt, mert hiszen ő már mindenfelé kerestetett a képhez hasonló nőt, de ilyet nem volt lehetséges találni. Ám hozzátette, hogy ha nővére csakugyan olyan szép, hozassa el ide, mert ő feleségül venné.

Belraggio írt Bianchinának, ez útrakelt, ő meg a közeli kikötőbe ment reá várni. Mikor a hajó már közel volt, kiabálni kezdett a tengerészekhez:

— Hé! Tengerészek! Ügyeljetek Bianchinára, hogy a Nap le ne süssé!

A hajóban volt még egy leány, az anyjával, akik csúnyák voltak mind a ketten. Mikor már közeledtek a kikötőhöz, ez a leány Bianchinát a tengerbe lökte. Mikor aztán partra szállottak, Belraggio nem ismert nővérére, a csúnya leány pedig azt állította, hogy a Nap sütötte le, azért lett ilyené.

A herceg ily csúnya leány láttára Belraggiora megharagudott és más, rosszabb munkát adott neki. Ludakat kellett ezentúl legeltetnie. Most hát ezekkel járt mindennap legelőre meg a tenger mellé, hogy a libák fürödhessenek is. Ezek úszkáltak a vízben, Bianchina pedig a tengerből előjőve, nyakukat színes szallagokkal ékesítette. Hazatérvén a libák így dalolgattak:

Kro, kro! A tengerből jövünk,
Ezüstöt, aranyat, gyöngyöt ettünk.
Belraggio nővérekéje oly szép!
Csillagként ragyog a tengerben!
Szép mint a Nap, mint a rózsza,
Bárcsak a herceg felesége volna!

Mikor a herceg ezt meghallotta, kérdezte Belraggiót, mi oka, hogy a libák ilyesmit dalolnak? A fiú pedig elmondotta, hogyhát nővére, mivel a tengerbe lökték volt, ott egy tengeri szörny fogságába került, aki vízalatti palotájában megláncolva tartja, de a lánc oly hosszú, hogy ő a tenger széleig kijöhet.

Így szólott erre a herceg:

— Ha ez igaz, kérdezzed meg, megszabadítására mit tehetnénk?

Másnap Belraggio Bianchinát meg is kérdezte s ez így felelt:

— Lehetetlen engem innen megszabadítani, mert ahhoz egy kard kellene, amely úgy vágna, mint száz és egy ló, amely úgy futna, mint a szél.

Belraggio a választ a hercegnek megvitte, az pedig addig kerestett, míg egy jó tündér segítségével szerzett egy kardot, amely úgy vágott, mint száz és egy lovat, amely úgy futott, mint a szél. Ezekkel a tengerhez mentek, Bianchina ott várt rájuk, őket a palotába vezette, a karddal a láncot elvágták, mind a hárman a lóra ültek, ez szélként elfutott, vissza a herceg palotájába. Megtartották a lakodalmat, a két gonosz nőt máglyán a téren elégették, ők pedig éltek boldogan és megelégedetten.

MAGYARÁZATOK

a Belraggio és Bianchina című meséhez

E mese is kétségtelenül ősrégi, illetve régen mythosz volt és csak a keresztény korban váltott mesévé, valamint bizonyos az is, hogy ezt sem mi nem vettük újabb időkben az olaszoktól, sem az olaszoktólunk, hanem hogy mindkettő közös eredete ősidőkben keresendő. Amit bizonyít az is, hogy a kínai mesével is összefüggésben van, mert itt is, ott is képmásról van szó. Amely dolog arra is mutat, hogy mindezen mesék a Nap aranytükre és a Hold ezüsttükre, illetve gyöngyragyogó képe ősrégi kultuszából származnak. Hogy e mese nem lehet újabbkori átvételőlünk az olaszokhoz, sem az olaszoktól hozzánk, kitűnik abból is, hogy habár alapjuk egyező, de mégis olyan különbségeket is tartalmaznak, amelyek a közvetlen átvételt kizárják.

Világos, hogy az olasz változat súlyos romlásokat szenvedett, ami kétségtelenül azután történt, miután megszűnt mythosz lenni, habár némi romlás történhetett már akkor is, amikor ősnépeinktől más népek, mint a görögök avagy rómaiak átvették. A legsúlyosabb romlás az, hogy Belraggio már nem királyként és a másik királlyal («herceggel») egyenrangúként szerepel, hanem annak szolgája. Ez természetes következménye annak, hogy feledésbe ment, miszerint a tengerbeesett kép gyöngyházból avagy ezüstből való volt. Közhelyes, festett kép a tengerben tönkre menne, esetleg el sem süllyedne. Ezért a tengerbeesése el is lett hagyva s a kép már a másik király palotájában valónak mondva. Ez is súlyos romlás pedig, mert hiszen a kép tengerbeesése épúgy a Hold tengerbeni alászállását jelentette mint a leány tengerbeesése. Miután pedig a kép már a másik király palotájában levőnek mondva, ezért Belraggio oda már szolgaként került, aminthogy a királyhoz szolgálatba szegődés gyakori meseindíték is. Mégis annak emléke, hogy Belraggio is király kellene legyen, azon lényegtelennek látszó, de tulajdonképpen fontos néhány szóban maradt fenn (a mese elején), amisperint valamikor «gazdagok voltak». A harmadik súlyos romlás az, hogy a Tengeristen (azaz Neptunus) már nem «öreg halász» lett, mint e mese némely

magyar változatában, amiről alább leend szó, hanem «tengeri szörny» (mostro marino), aminthogy a kereszténység a régi istenségeket többnyire gonosz lényekké változtatta, mivel pedig egy tengeri szörnyet természetesen gonosznak kell képzelni, így Bianchinát ez megláncolva, fogságban tartja. Ez pedig azon képtelenséget hozta létre, hogy a lánc olyan hosszú, hogy a lány naponta mégis a tenger széleig bírt kijönni, holott ilyen hosszú lánc sok mázsányi súlyú volna, amelyet leány nem vonszolhatna naponta ide-oda! Más képtelenség, hogy a lánc elvágásáért a szörny tengerfenéki palotájáig kellett menni, holott a láncot a tenger szélénél is elvághatták volna. További képtelenség, hogy a lóra hárman ültek, a több mázsányi láncsal és hogy ez így is szélesebben vágatott velük a király palotájáig. Mesékben, természetesen szabad «meseszerűségeknek» lenniük, de nem bántóan és kellemetlenül ható képtelenségeknek és ha ilyenek mégis vannak: ez a mese nagyfokú romlottsága bizonyítéka. Például a mi főnti meseváltozatunkban még csak egy ilyen, bár kellemetlen, de nem föltűnő, alig észrevehető képtelenség van: az, hogy habár Bálint a hajón együtt utazik Ilonával, a két gonosz nő tettét mégsem veszi észre, sőt a kiszállás után sem veszi észre, hogy hiszen leánycsere történt és hogy nem Ilona változott csúnyává, feketévé!

Ez olasz mese egész második része azon magyar meséinkkel azonosul, amelyekben Ilonát előbb megvakítják és ezután a tengerbe, vagy folyóvízbe vetik, ahonnan őt az «öreg halász» menti ki, aki azonban jóságos és módot talál arra is, hogy a lány szemeit visszakapja s őt utóbb jegyesének is szívesen adja át.

Annak oka, hogy az olasz változat a magyarnál sokkal romlottabb, az hogy a kereszténység Olaszország területén már majdnem 2000 éves, holott nálunk még 1000 éves sem, sőt Erdélyben ősvallásunk titkosan még vagy 200 évvel ezelőtt is élt.

Romlásai dacára azonban az olasz mese is megőrzött egy, a tudomány szempontjából igen értékes elemet, és ez a *Belraggio* név. A *Bianchina* (Fehérke) is azonosítható ugyan Gyöngyszínű Ilona nevével, illetve a gyöngyházkagylóval, ezüsttükörrel és a Holddal, de ezen *Belraggio* (Szép-sugár) név, amely régebben bizonyára *Bello-raggiante* (Szép-sugárzó) volt, e mesehőst a Nappal, azaz Apollonnal, a legközvetlenebbül azonosítja, aki tehát azért szép, mert ő az említve volt *Szép-Isten* (Apollon), és sugárzó, mert hiszen ő a Nap.

Ide tettem ezen kerek etruszk bronztükör hátsó lapja rajzát, amely ábrázolatot 1944-ben találtam az «Illustrazione Vaticana» című lap 1936. május 1—16. számában. (18. ábra.) E tükör hátlapján mesénket azon korából látjuk ábrázolva, amelyben még *mythosz* volt. Mivel az etruszkok régibb eleme őstörök eredetű volt, — nyelvük bármennyire el is változott — vagyis tehát rokonunk volt, ezért nem is csodálkozhatunk azon, hogy e tükrön állításaim oly meglepő igazolását találjuk.

Ott látjuk a képen az «öreg halászt», illetve az olasz mese «tengeri szörnyét» (mostro marino), azaz Neptunus tengeristent, kezében a szigonnyal. A «Nep-tun-usz» név értelme nem is más mint «a víz Isten». Ösnyelvünkben ugyanis, mivel az tisztán ragozó (utóvető) volt, még az is, ami mai névelőnk, még a szó végén állott, aminek nyoma több árja nyelvben is fönmaradott (például: oláh, bolgár, albán), de megvan az említett oromo nyelvben is. Így keletkezett a görög és latin *-osz*, *-usz* stb. szóvégzés is, ami eredetileg szintén névelő értékű volt, de a szó végén állott ragként. A *nep*, azaz eredetileg *nef*, *neft* szó ösnyelvünkben *ned*, *nedű* (romlottan *nedv*) vagyis víz, folyadék értelmű volt. Viszont ezen tengeristen pedig nem más mint az Égnek tükröződése, vagyis az Égistennek tulajdonképpen azonos; ami aztán magyarázatát adja annak is, hogy a görögök és rómaiak is Zeus-Jupitert és Pozeidon-Neptunust egymáshoz teljesen hasonlóvá szokták volt ábrázolni, valamint ez a magyarázata annak is, hogy a *tenger*, *tengiz*, *dengiz* szó a turáni nyelvekben hol Isten, hol Ég, hol pedig tenger értelemmel szerepel. A képen Neptunus feje mellett etruszk betűkkel ezen föliratot látjuk: NETUNZ, amivé a késői etruszk nyelvben a Neptunus név kopott. A képen középen áll a Napisten vagyis Apollon alakja, akit az etruszk fölirat USZIL-nak (de etruszk betűkkel és jobbról balra olvasandóan) nevez. Mivel pedig a nyelvészetben az *r* és *l* egymással könnyű váltakozása közismert, úgy ezen *Uszil* névben az egyiptomiak *Oszir* vagy *Ozir* (görögösen Ozirisz) Napistene nevére ismerhetünk, aki náluk azonos volt Apollonnal és Orfeossal, illetve a mi mesénk «napnyugati király»-ával, mert az egyiptomiaknál Ozirisz a lemenő, az Alvilágban járó, éjjeli Nap megszemélyesítője volt. (Holott Har, görögösen Horusz, másként Ré vagy Ra a déli, nappali, diadalmas Napisten.) Oziriszt tekintették az egyiptomiak az eke föltalálójának, vagyis

a földművelés istenségének, ami pedig őt a mi Mag, Magor avagy Szem Napistenünkkel is azonosítja. (Világos, hogy ezen *Ra* vagy *Re* név azonos a latin és olasz *rex*, *re* = király szóval, de amelynek megfordítása a régi magyar és mai török *er* = hím, férfi, valamint a magyar *úr* szót is adja, míg viszont a *Horusz* vagy *Har* név meg a német *Herr* = úr szónak felel meg, amely német szó pedig az *úr* és *er* szavaknak csak hehezetes kiejtése.) De Ozirisz az egyiptomiaknál még a törvényeket adó istenség is; láttuk pedig, hogy őseinknél is a Napisten, mielőtt meghal, azaz mielőtt az Alvilágba alászáll, hagyja tanításait, azaz törvényeit, az emberekre, aminthogy a Napistent más népek is törvényadóként tisztelték; például a szumerek Samás Napistenüket. Emlékezzünk pedig, hogy őseinknél a lemenő Nap: énekes Aranymadár, Vörös Koldus képében az ének, dal és zene istensége is. (A görögöknél: Apollon és a vele azonos Orfeosz). Márpedig Oziriszt az egyiptomiak is a zene istenségeként is tisztelték. Kimutattuk továbbá, hogy a mi Napistenünk és Tündér Ilona, mivel ők első emberpárként is szerepeltek (de csak költői megszemélyesítések voltak!), ennél fogva ők, bár egymásnak testvérei, de egyúttal házastársak is. De amit, mivel ez az erkölcsi érzésre mégis sértő: a mi mesénkben (egykori mythoszunkban) az egy személy kettéválasztva: a napkeleti és napnyugati királyba, de amely kettőről mondván, hogy egymásra nagyon hasonlítanak! És íme: az egyiptomi mythológiában is Ozirisz és Izisz egymásnak testvére is, de ők férj és feleség is.

De hogy ezen egyiptomi istenség, épúgy mint a görögök Apollonja, a mi őseink mythológiájából származott, ezt nem kisebb tekintély, mint Herodotosz bizonyítja, elmondván, hogy Apollont a szkiták *Ojt-Ozir*, más változat szerint *Gojt-Ozir*, néven nevezték. Ez istenséget Ritter Károly (Die Vorhalle europäischer Völkergeschichten. 207. oldal. Berlin, 1820.) is azonosítja az egyiptomi Ozirisz Napistennel és ezzel kapcsolatban elmondja, hogy a szkiták a Palus Meotis (Azovi-tenger) környékén virágzó földművelést folytattak (tehát nem voltak nomádok!) és hogy e vidékről Nagy Sándor korában is nagy gabonakivitel volt. Itt, az úgynevezett Kimmeri Boszporosznál fekvő Szindike vagy Indike tartományban egy monda élt, amely szerint ezen Ozir istenség itt fogta először igába az ökröket (vagyis őt a szántás földtalálójaként is tisztelték), ami tökéletesen összevág azzal,

hogy az egyiptomiaknál is az eke földtalálójaként és a földművelés istenségeként Oziriszt tisztelték. Következtethető, hogy az *Ojt-* avagy *Gojt-Ozir* istenség e neve tulajdonképpen *Hajt-Ozir* azaz *Hajtó-Ozir* értelmű volt, vagyis: aki az ökröket ekébe fogva, a *hajtás* földtalálója is volt. Hogy a *h* hang a *g* hanggal mily könnyen cserélődik föl, eléggé ismeretes. Egy példa: Némely szláv nyelvben a hegy és város neve *hora*, *hrad*, más szláv nyelvekben ugyanezek neve *gora*, *grad*. Más példa: ugyancsak szláv nyelvekben *huszka*, más szláv nyelvekben *guszka* = liba. De eléggé ismeretes az is, hogy a mély magyar *a* hang mily könnyen változik az *o* hanggal. Példa: a magyar lak, lakás szó a csángó-magyarok nyelvében *lok*, *lokás*-nak hangzik, annyira, hogy például a Gyimesi Szorosban lévő Gyimeslak falú a hivatalos magyarban is Gyimeslok maradt. Más példa: Egy bizonyos *ragadós* levelű fűféle magyar neve *rogosz*. Leveleit a készülő hordó dongái közé szokták tenni, hogy az biztosan folyásmentes legyen (tömítés-ként). E *rogosz* szavunk ment át a szlávba is, ahol annak *rogoszina* felel meg. Világos tehát, hogy *ragad*, *ragadni* igénknél régen *rogod*, *rogodni* kiejtése is volt. Hogy viszont *ragadni* igénk a megfogás másik azaz megragadás = erősen megfogás, igénkkel azonos, ez is eléggé világos.

Abban pedig, hogy ezen etruszk tükrön ábrázolt középső férfi-alak csakis a Napisten lehet, nem kételkedhetünk, mert hiszen feje mögött ott van a napkorong (ami a kereszténység Jézusa és szentjei feje aureolája eredetét is képezi, de ami, ismeretes, megvan a buddhizmusban is, ahol meg a Napisten helyébe tett Buddhát ábrázolják ugyanilyen aureolával. A szóban levő alak kezében levő íj is őt egyenesen Apollonnal azonosítja, mivel őt a görög-római mythológiában is kezében íjjal szokták volt ábrázolni, jelképezvén a nyilak — amint említők — a napsugarakat.

Az ábrázolaton látható nőalak mellé ez írva — THEZAN (de természetesen etruszk betűkkel és szintén jobbról balra olvasandóan), amely nőalak pedig senki más mint Gyöngyszínű Ilona, azaz Tündér Ilona-Izisz-Bianchina, vagyis a Föld, Hold és víz istennője, és tehát — amint látjuk — úgy Venussal mint Diana-Artemisszal is azonos, vagyis a nőiség megszemélyesítése is. Ezen etruszk Venus-Thezan istennő azonban náluk Momsen Teodor (Storia di Roma. I. kötete, 136. oldal.) szerint még *Turan* néven is neveztetett. A nyelvészek

jól ismerik az *r* mássalhangzónak némely nyelvben *z* avagy *zs* mássalhangzóvá változása jelenségét, ami dél-olasz tájszólásokban ma is megvan; például *pádre* (padre) helyett *pádzse*, *kvattro* (quattro) helyett *kvattzso*; *terra* helyett *tezzsa*. Ugyane jelenség megvan a csehben és több török nyelvjárásban, utóbbiakban például *tengir* helyett *tengiz*, stb. És valóban őstörök törzseinknél a Földistennő, vagyis Ilona neve *Turán*, *Terán*, *Terén*, *Terenna* volt. Miután pedig az őstörökök nőelvű törzsei magukat nem *Turuk* vagy *Török* Napistenük után, hanem Földistennőjük neve után nevezték, így tehát az etruszkok *türén*, *tireнна*, vagy az első szótag megfordításával *rét*, *retenna* és *razenna* nevét is ezáltal látjuk megfejtve, de fölismerhetjük e szavakban a latin *terra*, *terrenum* = föld szavak ősetruszk eredetét is. Mivel pedig a *t* hang *z*-vé változhatása is jól ismert jelenség, ezért a *Türenna*, *Razenna* és *Turán* neveknek a *rutén* népnévvel azonos voltát is el fogjuk fogadhatni, ha e nép ma nyelvileg el is szlávósodva. Csak megemlítem, hogy asszír ékiratok is emlegetnek az asszirok által legyőzött *rutennu* nevű népet. Momsen szerint az etruszkok nyelvében a nevek után tett *enna* végzés mindig nőiséget avagy nőtőlí leszármazást jelentett, vagyis tehát az etruszkok *rét* avagy *rát*, *raz* neve után következő *enna* végzést az illető törzs nőelvű volta bizonyítékának tekinthetjük. Emlékeznünk kell itt a magyar *né* végzésre (Balog-Balogné, Szalai-Szalai), amely valamely név után téve szintén nőiséget jelent és *nő* szavunkkal azonos.

Látjuk tehát, hogy az ázsiai *Turán* föld és hegység, illetve fennsík e nevét fajunk összefoglaló neveként tulajdonképpen helytelenül használjuk, mivel ez csak török őstörzseink nőelvű ágaira volna helyesen alkalmazható, de mivel ez elnevezés fajunk neveként már meglehetősen általánosan elfogadott, ezért én is használom, habár igen jól tudom, hogy fajunk őshazája nem a Turáni fennsík, hanem Magyarország, sőt ezen belül is a Csallóköz szigetei.

VILÁGSZÉP ILONKA

(Magyar népmese.)

Volt egyszer egy szegény ember és annak gyönyörű szép leánya. Olyan csodálatosan szép volt a leány, hogy elnevezték Világszép Ilonkának. Szépségéről az emberek annyit beszéltek, hogy híre eljutott a királyhoz is. Ez, mivel még nem volt házas, azt gondolta magában, hogy ilyen világhíres szépségű leány jó volna neki feleségül és az ország királynéjává. Elküldött hát egy ügyes festőművészt, a leány képét festené meg, hogy lássa valóban olyan szép-e.

Elment a festő, a képet megfestette s a királynak elhozta. Ez pedig a képet meglátva, a leány annyira megtetszett neki, hogy nem gondolkozott többé, hanem aranyos királyi hintót küldött, a leányt hozzák el és vele édesapját is.

Örültek ezek mindketten a nagy szerencsének. Ilonka mindjárt a hintóba ült, apja pedig a bakra a kocsis mellé és elindultak a király városa felé. Útközben azonban találkoztak egy vén cigányasszonnyal és ennek feketeképű leányával. A cigányasszony az út közepére állva kiabálni kezdett a kocsinak, állana meg és őket venné fel. A kocsis ezt nem akarta és a cigányasszonyra kiáltott, hogy álljanak félre, merthogy ez királyi hintó s nekik nem való. De Ilonka az ablakon kiszólt a kocsisnak, hogy csak vegyék föl őket, mert azt kívánja, hogy a mai nap másoknak is örömnapp legyen. Így hát a két csúnya nőt is fölvettek és ezek beültek Ilonka mellé a hintóba.

Amint egyszer egy nagy folyóvíz mellett haladtak, a két cigány-nő Ilonkát nagyhirtelen megragadta, mindkét szemét kivájta, őt meg a folyóba vetette. De a vénasszony a szegény leányka szeméit megtartotta varázsszernek. Mindezt pedig úgy sikerült elkövetniök, hogy sem a kocsis, sem Ilonka apja nem vett észre semmit.

Mikor a királyi palotához megérkeztek, a király kijött elébük, de majd kővé váltott, mikor a két csúf, feketeképű nőt meglátta. A kocsis és Ilonka apja sem tudtak hová lenni ijedtükben. Hiába akarták a királynak megmagyarázni, hogy semmit sem tudnak és nem tudják, hová lehetett Világszép Ilonka s hogy e két nőt Ilonka kívánságára vették csak föl. A király nem hitt nekik, mert a banya a száját jobban tudta járatni és esküdözött, hogy hiszen ez Ilonka, csak hogy az arcát a Nap lesütötte, de hogy hamarosan épen olyan szép lesz, mint azelőtt, csak óvni kell a napsütéstől. A király ezt elhitte, a leányt elvette feleségül, Ilonka apját pedig börtönbe vetette, amiért leányára nem tudott jobban vigyázni.

Szegény Ilonkát pedig a nagy folyóvíz vitte, vitte lefelé, míg egyszer éjszaka egy fövényre kivetette, de még élve, egy öreg halász kunyhója közelében, aki a leány sírdogálását meghallotta, kunyhójából kijött és őt ott találta a parton, ázottan és a hidegtől reszketegen. Karjára vette szegénykét, kunyhójába vitte, ahol aztán fájdalommal vette észre, hogy vak és meglepetve látta, hogy könnyei igazgyöngy szemekké változnak.

Szeretettel gondjaiba vette, ápolta, mintha tulajdon édes leánya volna, Ilonka pedig neki elmondotta szomorú sorsát. Mivel pedig a leány, szerencsétlenségében, gyakran sírt, a halásznak nemsokára egész zsacsó igazgyöngy gyűlött össze. Egyszer aztán fogta a zacskót és elment a városba a gyöngyöket eladnia. Sokan szerették volna megvenni, de ő azt mondotta, semmi pénzért, aranyért oda nem adja, csak két szemért. Csak hogy bizony, a gyöngyök bármily szépek is voltak, de érettük szemeit senki sem akarta odaadni! Egyszer aztán eljutott a király palotájához is és ott a királyné is hírét vette a halász szép gyöngyeinek. Hivatta s a gyöngyöket meglátva, minden áron meg akarta venni. Eszébe jutottak Ilonka szemei s titokban, anyja tudta nélkül, a dobozkát elcsente, amelyben a szemek voltak, és érettük a gyöngyöket meg is kapta. Az öreg pedig boldogan sietett haza, a szemeket helyükre visszarakta, hajnali harmattal megáztatta, mire, íme: Ilonka szemei helyrejöttek és ő ismét látott, sőt talán még szebbé is lett, mint amilyen azelőtt volt.

Éltek mármost békében, mintha apa és leánya volnának.

Valamely nap arra járt egy fiatal vadász, aki nem volt más, mint maga a király. Mikor Ilonkát meglátta, ennek szépségén annyira

elcsodálkozott, hogy szólni is alig tudott s mert mindjárt észrevette, hogy a festő által hozott képre hasonlított. Megkérdezte Ilonkát:

— Ki vagy te és hogy hívnak?

— Amíg odahaza voltam — felelé ez — Világszép Ilonkának hívtak...

Így aztán megtudott a király mindent és Ilonkát elvette feleségül, mert ama két gonosz nő, mikor őket az ablakból meglátta, hogy jönnek, nagy sietséggel elmenekült, mivel gondolták már, hogy a király mindent megtudott és őket megbüntetni.

A király és Ilonka pedig éltek boldogan. Meg akarta a király gazdagon ajándékozni az öreg halászt is, de ő inkább visszatért folyóvizéhez.

Így élnek ők ma is békében és boldogan, ha meg nem haltak.

MAGYARÁZATOK

a «Világszép Ilonka» meséhez.

Ezen magyar népmesénkben nagyobb mérvű eltérés, romlás az, hogy benne Ilona fivére (Bálint-Belraggio-Apollon) helyett apja szerepel. Míg az, hogy tenger helyett folyóvízről van szó, talán nem is romlás. Ha romlás, akkor ez annak következménye, hogy a mai Magyarországtól a tenger távol lévén, ez a nép eszmevilágában már háttérbe szorul. Magyarázhatjuk azonban ez eltérést másképpen is: A régi mythológiákban ugyanis a Világtenger, amely a szárazföldet körülveszi, tulajdonképpen ezt körülfogó *folyóvízként* van fölfogva. Így van ez a régi görögöknél is, akik szerint az Okeanosz, bár végtelennek, túlpárnélkülinek, de önmagába visszatérőnek, vagyis örökké körben folyónak képzeltek. Ez bennünket pedig arra emlékeztet, hogy a mi mythológiánk szerint a Csallóköz volt az első föld, amely a Végtelenség Tengeréből kiemelkedett és hogy ezen éltek az első emberek. De tudjuk azt is, hogy a Csallóközöt

egykor körülvelt nagy víz- és mocsárvilág tulajdonképpen azonos a Dunával, merthogy ősidőkben a mai Duna helyén még valóban nagy vízvilág volt, amely tehát csak idővel váltott a mai folyóvízzé, és pedig úgy, hogy eleintén csak a Bécs körüli és a mai Morvaföldi, a Csallóköz körüli tengeri víz apadt mindinkább el, amikoris eleintén a mai Csallóköz a Duna deltája lett. De a Nagy Alföldről a tenger, amint már említettük, még sokkal később tűnt csak el. Ez volna tehát a folyóvíz és a tenger egymással azonosulása egyik magyarázata. A másik viszont az volna, hogy őseink valamikor már tudtak a Golf-Áramlatról is, amely hiszen valóban egy örök körben folyó óriási folyamot képez, sőt hiszen a tengerek más nagy áramlatai is tulajdonképpen örök körben haladó folyamokként foghatók föl. Amiszerint ez az Okeanosznak tenger, de egyúttal folyókénti fölfogását tulajdonképpen helyesként igazolja. Ilona holdistennő megnyílvánulásának ezen őstenger-folyóvízzeli kapcsolata pedig e szerint onnan származhat, hogy a Csallóközben lakó ősök a Holdat (és természetesen a Napot is), ezen tenger-folyóvízbe látták lemenni, majd abból ismét följönni.

Ez elmondottakkal kapcsolatban kell megemlítenem a ma a Louvreban látható régi római márványoltárat. Rajta láthatjuk Selene-Luna-Bianchina-Diana holdistennőt, azaz Gyöngyszínű Ilona holdistennő megnyílvánulását. (19. ábra.) Alatta ott van Neptun-Okeanosz-«tengeri szörny», azaz a mi népmesénk jóságos «öreg halász»-a. Kétoldalt pedig ott van a «napkeleti király» és a «napnyugati király», vagyis két egymáshoz teljesen hasonló ifjú arca. Csakhogy itt a mai magyarázók szerint e két fej a Hajnalcillagot és az Esti Csillagot jelképezné. Holott hiszen ez a Venus, és tehát nő!

Eszerint is azért tekint az egyik fölfelé, a másik lefelé, valamint azért van az egyik mellett fölfelé, a másik mellett lefelé álló fáklya, hogy így a hajnal és az este jelképeztessen. Szerintem azonban őseredetileg ez a Nap keltét és lementét kellett jelképezze. Bizonyíték: a szóban volt etruszk tükör.

Ami azonban, ha így van, csakis az idegen népek általi átvétel és megnevezés következménye lehet. Ma ugyanis tudjuk, és ezt a nagy csillagászati ismeretekkel bíró őseink is okvetlen tudták, hogy a Hajnalcillag és az Esti Csillag: ugyanaz. Amit hiszen még mai népünk is tud, amiértis ezt ma is *Esthajnal* Csillagnak nevezi. Ez

pedig a Venus, vagyis tehát: nőiség, és aminthogy népünk a Hajnalcillagot avagy Esthajnalcillagot ma is leányként személyesíti meg. A megnevezés, félreértés pedig onnan származhatott, hogy őseink a sugárzó Napot csillagszerűen is szokták volt ábrázolni. Lássad ezt például a szumer Naramszin oszlopon és a Samás Napisten domborművön (20. ábra, *a* és *b*), valamint a mi székelkapúinkon (a rajzon *c* és *d*). Itt ugyanis az ékek a Napból áradó erőny ható hatalmát jelképezik.

A «lementét» és «fölkeltét» a szóban lévő oltáron mindenesetre igen világosan fejezi ki az, hogy az egyik ifjú-fő kissé lefelé, a másik kissé fölfelé néz és hogy az egyik előtt lefelé fordított fáklya van, a másik előtt pedig fölfelé fordított.

E népmesénkben is ott van azon bántó képtelenség, hogy Ilonka vele utazó apja és kocsisa, miként a másik mesében Gyöngyszínű Ilona fivére, nem veszi észre a két gonosz nő tettét. Ami kétségtelesen csak romlás. Ami bizonyára csak a még «pogány» mythosznak a kereszténységbe való beilleszthetése és mesévé átalakítása következménye. Ezen egész dolog az eredeti mythosban még bizonyára egészen másképpen állott.

Embernél az is teljes képtelenség, hogy szemei kivételre, ezek hosszabb idő múlva helyükre visszatehetők volnának és hogy az illető ezekkel ismét látóvá legyen. De nem volt ez képtelenség, ameddig a tudatban még megvolt a gyöngyházkagyló arcú bálvány, amelyeknek szemei berakható-kiszedhető ékkövekből képezettek voltak.